

Asia: VN/11423/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalaiksi

Taustatiedot

Vastaajatahon virallinen nimi

Heta – henkilökohtaisten avustajien työnantajien liitto ry

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi

Elisa Weckman

Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot

Maija Aatelo

maija.aatelo@heta-liitto.fi

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko lain soveltaminen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuussa oleviin tahoihin riittävä (1 §, 4 § 1 kohta)?

-

2. Onko lain soveltaminen samanlaisena kaikkiin palveluntuottajiin niiden oikeudellisesta muodosta ja toiminnan tarkoituksesta huolimatta perusteltu ratkaisu (1 §, 4 § 2 kohta)?

Ei kaikilta osin [Heta-liitto katsoo, että rikostaustaohteen tarkistaminen tulee mahdollistaa myös henkilökohtaisen avun työnantajamallissa. Ehdotetun lain soveltamisalan ulkopuolelle jäisi 2 §:n mukaan vammaispalvelulain 8 d §:n 2 momentin 1 kohdan mukainen työnantajamalli. Tästä syystä myöskään työnhakijan rikostaustan tarkistaminen ei olisi mahdollista henkilökohtaisen avun työnantajamallissa. Rikostaustaohteen tarkistaminen ennen työsuhteen alkua on yksi konkreettinen toimi, jolla vammaisten kohtaamaa väkivaltaa ja muita rikoksia voidaan ehkäistä. Vammaiset henkilöt ovat muita alttiimpia joutumaan hyväksikäytön ja väkivallan uhreiksi. Vammaisten alttiutta joutua rikoksen uhriksi voi lisätä muun muassa riippuvuus muista ihmisistä ja vaikeus puolustaa tai ilmaista itseään. Esimerkiksi avustamisen laiminlyöminen, pakottaminen ja uhkailu voivat estää

poispääsyn hyväksikäyttötilanteista. Rikostaustaotteen tulee sisältää jatkossa tietoja myös lievemmistä rikostuomioista. Henkilökohtaisen avustajan työhön voi kuulua avustamista esimerkiksi kaupp- ja pankkiasioissa. Varsinkin ikääntyneet ovat tyyppinen erilaisten huijausten ja taloudellisten väärinkäytösten kohderyhmä, mutta myös nuorempien voi olla vammaisuuden vuoksi vaikea havaita ongelmatilanteita. On näistä syistä tarpeen, että rikostaustaote sisältää tiedot myös taloudellisista rikoksista, esimerkiksi petoksista. Samoin on tarve sisällyttää rikostaustaotteeseen tiedot myös törkeää lievemmistä henkeen tai terveyteen kohdistuvista rikoksista. Näistä syistä ehdotettu laki tulee muuttaa kuulumaan seuraavasti: ”Tätä lakia ei sovelleta vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 d §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimivaan henkilöön lukuun ottamatta tämän lain 28 §:ää.” Tällä hetkellä henkilökohtaisen avustajan työnantajana voi toimia vammaisen henkilön sijaan toinen henkilö, esimerkiksi alaikäisen lapsen huoltaja. Myös nyt lausunnoilla olevassa vammaispalvelulaisissa on mahdollistettu se, että lapsen huoltaja vai vammaisen henkilön edunvalvoja toimii työnantajana. Tästä syystä lain sanamuodosta on poistettava sana vammaisen, jotta säännös kattaa kaiken työnantajamallilla järjestetyn henkilökohtaisen avun jatkossa. Heta-liitto ei ota ehdotonta kantaa siihen, miten rikostaustaotteen pyytäminen lakiteknisesti mahdollistetaan. Selkeintä olisi, että asia kävisi ilmi myös 28 §:stä, jotta lain soveltajat huomioivat asian.]

3. Parantavatko palveluntuottajalle ja toiminnalle asetetut edellytykset asiakas- ja potilasturvallisuutta (2 luku, 16 §)?

-

4. Vähentääkö palveluntuottajan ja sen palveluyksiköiden erillinen rekisteröinti, palveluyksiköiden siirtokelpoisuus ja riskiperusteinen hyväksymismenettely palveluntuottajan ja viranomaisen hallinnollista työtä (16 §, 21 §)?

-

5. Vähentääkö yhteisen palveluyksikön käyttömahdollisuus palveluntuottajan ja viranomaisen hallinnollista työtä ja parantaako se mahdollisuuksia valvoa toimintaa kokonaisuutena (4 § 6 kohta, 22 §)?

-

6. Onko valtuutetun palveluntuottajan käsite ja tehtävät perusteltuja (4 § 6 kohta, 22 §)?

-

7. Onko valtuutetun palveluntuottajan käsitteelle muita vaihtoehtoja?

-

8. Onko palvelunjärjestäjän ja palveluntuottajan omavalvontaa koskevat säännökset riittävät (4 luku)?

Ei kaikilta osin [4 luvun 28 § mukainen oikeus rikostaustaotteen tarkistamiseen tulee ulottaa myös työnantajamallilla järjestettyyn vammaispalvelulain mukaiseen henkilökohtaiseen apuun kuten tässä lausunnossa on aiemmin esitetty. Nyt ehdotettu muotoilu jättäisi henkilökohtaisen avun työnantajamallin tuon mahdollisuuden ulkopuolelle, vaikka se on yksi keskeisimmistä vammaisten palveluista. Henkilökohtaisessa avussa työnantajalla ei välttämättä ole rekrytointikokemusta ja laajoja mahdollisuuksia työnhakijan arviointiin. On siksi erityisen tärkeää, että myös henkilökohtaisen avustajan yksityinen työnantaja voi jatkossa tarkistaa työnhakijan rikostaustan. Jos

tämä ei ole mahdollista, henkilökohtaiseen apuun saattaa lakimuutoksen myötä jopa entistä enemmän ohjautua henkilöitä, jotka eivät hakeudu muihin alan töihin rikostaustan vuoksi. Tämä aiheuttaisi vammaisille henkilöille uusia riskejä. Näistä syistä 28 §:ään on lisättävä seuraavan tyyppinen momentti: ”Mitä tässä pykälässä säädetään, sovelletaan myös vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) 8 d §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimivaan henkilöön.” Tällainen muutos ehdotukseen on helposti toteutettavissa, eikä ole syitä, miksi tällaista lisäystä ei tässä yhteydessä voitaisi tehdä.]

9. Ovatko valvontaviranomaisen keinot riittävät asiakas- ja potilasturvallisuuden kannalta (5 luku)?

-

10. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalaista?

-

Aatelo Maija
Heta - Henkilökohtaisten Avustajien Työnantajien Liitto ry

Weckman Elisa
Heta - Henkilökohtaisten Avustajien Työnantajien Liitto ry